

AZ EMBERCSEMPÉSZÉS ELLENI FELLÉPÉS A HATÁRŐRSÉG ERŐIVEL, ESZKÖZEIVEL

A kelet-közép-európai térségben és Magyarországon a közelmúltban végbement társadalmi, politikai, gazdasági, biztonsági változások nem hagyták érintetlenül a határellenőrzéssel szembeni elvárásokat, az alkalmazott módszereket, eljárásokat, valamint a határrendészeti feladatokat ellátó magyar Határőrséget sem. Jelentősen átalakult az államhatár őrzésének nemzetközi környezete is, új szomszédos államok jöttek létre. Ausztria Európai Uniói tagsága, a schengeni egyezményhez való csatlakozása a határellenőrzés vonatkozásában alapvető változásokat hozott.

Új transznacionális biztonsági kockázatok és veszélyek jelentek meg, mint a terrorizmus, a nemzetközi bűnözés, a tömeges migráció. A Magyar Köztársaság államhatárához kapcsolódó jogellenes cselekmények száma számottevően nőtt és minőségileg is megváltozott. A Határőrség évente 25-30 ezer jogsértővel szemben intézkedik. Komoly problémát okoz a kelet-nyugati irányultságú illegális migráció megakadályozása, hatékony kezelése. Szervezetté vált az ember, áru, kábítószer, fegyver és sugárzóanyag csempészete, az útiokmány-hamisítás, a lopott gépjárművek államhatáron történő átjuttatása. Fontos feladatot jelent a határokon átnyúló, egyre erőszakosabbá váló hazai és nemzetközi szervezett bűnözés elleni fellépés.

Az államhatárhoz kapcsolódó jogsértések közül meghatározó a folyamatosan növekvő illegális migrációra épülő embercsempész tevékenység. A Nyugat-Európába irányuló illegális migráció egyik fő tranzitállomása Magyarország.

Határőrizeti helyzet

A Magyar Köztársaság 2242 km hosszú határszakaszát 10 határőr igazgatóság felügyeli, amelyek alárendeltségében 75 határőrizeti kirendeltség, 48 határforgalmi kirendeltség és 14 határvadász század őrzi az államhatárt, fenntartja a határrendet és ellenőrzi a határforgalmat. A határőrizeti-operatív helyzetet az elmúlt években a nagy létszámú, állandósult illegális migráció, az embercsempész tevékenység szervezettsége, az elkövetési módszerek folytonos változása jellemezte. Egyre kiszámíthatatlanabbá vált a határsértők mozgása, jellemző a csoportos, időben és térben rendkívül szórt elkövetés. Meghatározó a külföldi elkövetők, elsősorban a románok és jugoszlávok aránya, valamint a különböző ázsiai és távol-keleti országok állampolgárainak növekvő száma.

A jogsértő cselekmények közül a tiltott határátlépés és kísérlete szabálysértés, a külföldiek rendszetével kapcsolatos szabálysértés, a közokirat-hamisítás és az embercsempészés bűncselekmények dominálnak.

A jogellenes cselekmények és a migrációs mozgás alapján legaktívabb az osztrák, a román, a szlovén, a jugoszláv és az ukrán határszakasz. Hazánkba a migránsok három migrációs irányból érkeznek, majd megkísérlik az államhatár engedély nélküli, vagy meg nem engedett módon történő átlépését.

Az egyik migrációs irány Oroszország-Ukrajna felől húzódik hazánkon át Ausztria, Szlovákia érintésével Németország és Nyugat-Európa más országai felé. 1999-ben Budapesttől két útvonalra vált a migrációs csatorna. Az egyik útvonal közvetlenül Ausztria, míg a másik Szlovákia-Ausztria irányába húzódik.

A másik illegális csatorna Törökországon keresztül vezet a Balkánra, majd a határmenti romániai nagyvárosokon át Debrecen-Budapest felé. Budapesttől ez a migrációs irány is kettéoszlik, Ausztria-Németország, illetve Szlovénia-Olaszország felé.

A harmadik illegális migrációs irány Jugoszlávia felől Budapest érintésével az osztrák és a szlovén határterületen keresztül a fentiekben már említett célországok felé vezet.

Az embercsempészség jellemzői

Hazánk területén a szervezett embercsempészség a meghatározó, amelynek általános jellemzői:

- román embercsempészek román állampolgárokat szakosodnak, általános módszerük, hogy a legális beutazást követően a migránsokat a kiválasztott államhatár közelébe szállítják;
- a vízum nélkül beutazó, elsősorban a délszláv utódállamok állampolgáira, főleg Jugoszláviában élő koszovói albánokra épülő;
- az illegálisan hazánkba érkező ázsiai, afrikai, távol-keleti országok állampolgáira, főként kínaiakra és afgánokra szakosodott.

Az embercsempész bűnszervezetek ismérvei megfelelnek a szervezett bűnözői csoport meghatározására az Európa Tanács által kiadott alábbi ajánlásoknak:

1. több mint két személy együttműködésén alapuló;
2. minden tagnak meghatározott feladata, szerepe van;
3. hosszabb, vagy meghatározatlan időre szóló együttműködés;
4. csoporton belüli fegyelem és ellenőrzés;
5. súlyos bűncselekmény elkövetésének gyanúja;
6. nemzetközi szinten tevékenykednek;
7. az erőszak, a fenyegetés vagy a megfélemlítés módszerét alkalmazzák
8. kereskedelmi vagy üzleti típusú struktúrát használnak fel;
9. foglalkoznak pénzmosással;
10. befolyásolják vagy szándékukban áll befolyásolni a politikát, a médiát, a közigazgatást, az igazságszolgáltatást, a gazdaságot;
11. céljaik között a pénz és/vagy a hatalom megszerzése a meghatározó.

A felsorolt ismérvek közül az 1., a 3., az 5. és a 11. együttes fennállása elengedhetetlen és további legalább három kritérium megléte szükséges a bűnszervezetek meghatározásához.

Az embercsempész bűnszervezetek szinte valamennyi kritériumnak megfelelnek. Jellemző tevékenységükre a szervezetszerű bűnelkövetés, amely módszerében, szervezettségében, konspiráltságában egyre kifinomultabb és szerteágazóbb.

Az embercsempész szervezetek struktúrájában a hierarchikus felépítés dominál, amely a feladatok meghatározásában, az utasítás adás jellegében, az illegális jövedelem szétosztásában is megmutatkozik.

Az állampolgársági összetétel vegyes képet mutat, de legnagyobb számban a magyar állampolgárok alkotta bűnözői csoportok a jellemzők. Az embercsempész szervezetek felépítése:

- A csoportok élén az egymással közvetlen kapcsolatot tartó főszervezők állnak. Gyakori, hogy azonos nemzetiségűek, esetleg rokoni szálak fűzik össze őket. Tevékenységüket általában a kiindulási, vagy a migrációt kibocsátó térségben végzik annak érdekében, hogy megfelelő számú fizetőképes migránst toborozzanak és segítsék elindulásukat a célországok felé. Fedőszerveként gyakran használnak illegális utazási, vagy munkaerő-közvetítő irodákat.
- A főszervezők kapcsolatban állnak a regionális szervezőkkel, akik a migrációs útvonalon fekvő országokban fejtik ki tevékenységüket. Gondoskodnak a migránsok adott országba való bejuttatásáról, elrejtéséről, pihentetéséről, a továbbszállítást végzőknek történő átadásáról.
- A tolmácsok között nők is vannak, akik valóságos vagy névházasságot kötöttek egy-egy szervezővel, így velük szemben az idegenrendészeti eljárás lefolytatása akadályokba ütközik.
- Az ellenőrök felelősek a szállítások biztonságáért, a felderítés, biztosítás végrehajtásáért, a hatósági kapcsolatok rendezéséért, a megbízhatatlan közreműködők kiszűréséért.
- A „kalauzok” állandó vagy alkalmi segítők, feladatuk az államhatáron való átkísérés. Jól ismerik a határterület földrajzi, infrastrukturális helyzetét, a határőrizeti szervek eljárásait, módszereit.
- A csoportokon belül más-más személy végzi a szállítást, az előfutó-biztosítást, a felderítő-biztosítást. Közreműködésük bérmunka jellegű.

Az embercsempész szervezeteket segítik még olyan személyek is, akiknek a feladata a különböző tevékenységek végrehajtásának visszaigazolása, a pénzáttalások, kifizetések rendezése.

A bűnszervezetek működésének alapeleme a konspiráció. Egy-egy szint, vagy az egyes csoportok tagjai nem ismerik egymást, nincsenek közvetlen kapcsolatban a szervezőkkel. Az utasításokat telefonon, előre megbeszélte virágnyelven továbbítják. A lebukás veszélye alulról felfelé haladva egyre csökken.

Az embercsempészsre specializálódott bűnszervezeteket hierarchikus felépítésük miatt teljes mértékben felderíteni nehéz, ezért tevékenységüket a lelepleződés kis kockázata és nagy anyagi nyereség jellemzi.

Elkövetési módszerek

Az embercsempészs elkövetési módszerei alapvetően kétféle tevékenységi formában nyilvánulnak meg. Egyrészt jellemző a spontán, nem szervezeten történő elkövetés: az államhatár tömegközlekedési eszközökkel, taxival, magángépkocsival, alkalmi gépjárművel történő megközelítése, lehetőség szerint a járőrszolgálat megfigyelése, kikerülése, majd az államhatár gyalogos átlépése. A tiltott határátlépést ilyen módon megkísérlők leleplezésére csak az államhatár közvetlen közelében van lehetőség, szándékuk nagyobb mélységben csak nehezen bizonyítható. A másik elkövetési forma a szervezett embercsempész tevékenységhez kapcsolódik és ráépül az illegális migráció mindenkorin helyzetére, fizetőképességére. Az egyik leggyakrabban alkalmazott módszer, amikor a

jogellenes tevékenységet már a kiinduló országból a célországig megszervezik és mindvégig illegálisan történik a határok átlépése. Másodikként kell említeni, amikor a migránsok legálisan érkeznek Magyarországra és itt – elsősorban Budapesten – szervezik meg illegális tovább-juttatásukat. További módszer a menekültügyi befogadó állomásokon, főként Debrecenben szerveződő embercsempészet.

A román állampolgárok tiltott határátlépésére jellemző, hogy nagyobb csoportokban, a határterületen való meg szállás nélkül közvetlenül Romániából, illetve magyarországi szervezés esetén Budapestről indul szállításuk.

A kániak alapvetően két útvonalat vesznek igénybe. Az egyik a Kijev-Budapest-Győr-Sopron, a másik a Belgrád-Budapest-Győr-Sopron-i.

Hazánkba illegálisan érkeznek és minden esetben embercsempészek közreműködésével kísérik meg a tiltott határátlépést. Az elkövetési magatartás a fentieknek megfelelően az azonnali államhatár közelébe történő szállítástól és gyors átvezetéstől kezdve a több napon keresztül tartó, pihentetőhelyek közbeiktatásával előkészített, fő- és tartalék útvonalakat kijelölő, előfutót vagy terepfigyelőt alkalmazó, magas színvonalú technikával ellátott kivitelezésig terjed. Az embercsempész szervezetek módszergazdagsága széles skálán mozog. Tevékenységüket mélyen és alaposan konspirálják, erős biztosítás mellett végzik. A kiválasztott határszakasz mindkét oldalán felderítő tevékenységet folytatnak. A megközelítési útvonalakat, pihentetőhelyeket előkészítik, ellenőrzik, a szállításra használt járműveket rendszeresen váltják, bérelt gépkocsikat használnak, esetenként hamis rendszámmal szerelik fel azokat.

A szállítás során előfutók mérik fel a szállítási útvonalat és veszély esetén a szállítójárművet azonnal visszafordítják, illetve más útvonalra irányítják.

A migránsokat felkészítik, hogy lebukás esetén egybehangzóan adják elő legendáikat. Gondoskodnak arról, hogy még az őszinte vallomást tévők se legyenek képesek az elkövetés helyére, idejére vonatkozó értékelhető adatokat az eljáró hatóság tudomására hozni.

Jellemző, hogy a migránsok nem tudják, hogy melyik országban járnak, nem látják a szállítást végző gépkocsivezetőket és nem ismerik az államhatáron való átvezetés hozzávetőleges helyét, idejét sem. Tapasztalat, hogy az embercsempészek egyre erőteljesebben keresik a kapcsolatot a szolgálati rendszerre vonatkozó információk megismerése, a hivatalos személyek bűncselekménybe való bevonása érdekében. A zöldhatáron történő embercsempészet mellett jelentős a határátkelőhelyeken a hamis, hamisított, illetve személycserés úti okmányokkal elkövetett embercsempészes is.

A hamis, hamisított útlevellel utazók döntően olyan országok – magyar, horvát, szlovén, cseh – útlevelét használták fel, amelyekkel vízum nélkül lehet a nyugat-európai államokba beutazni. A felsorolt útlevelék okmányvédelme alacsony szintű, ezért hamisításuk különösebb problémát nem jelent a profi bűnözők számára.

Megfigyelhető az egyre jobb minőségben elkészített hamisított úti okmányok felhasználása, a legkorszerűbb technikai eszközök, illetve a lopott eredeti bélyegző alkalmazása.

Az embercsempészes gyakran alkalmazott elkövetési módja a migránsok nemzetközi forgalomban résztvevő gépjárműben való elrejtése. Több esetben fogtak el nagy létszámú illegális határátlépőt, akiket kamionok rakterében, tehergépjárművek e célra kialakított rejtékelyén próbáltak meg az államhatáron átjuttatni.

A határőrizet erői, eszközei

A politikai rendszerváltással párhuzamosan változó jogrendszer megszüntette a korábbi évtizedek tiltó, korlátozó jogintézményeit, felszámolta a határőrzés műszaki-technikai eszközparkját, a tömegellenőrzés gyakorlatát, meghaladottá tette a katonai erővel történő határőrizetet. A jogszabályi alapokon nyugvó, megváltozott feladatrendszer hatékony ellátása érdekében jelentős szervezeti átalakítás történt, melynek során az államhatár őrzését és a határforgalom ellenőrzését végző szovjet mintájú, militáns határőr őrsők, valamint forgalomellenőrző-pontok hivatásos állományú, rendészeti tevékenységet végző, első fokú hatósági jogkört gyakorló kirendeltségekké alakultak.

A határavadász századok megszervezésével megváltozott az erőösszpontosítás, a manőverezőképeség minősége, a határszakaszok gyors megerősítésének, lezárásának, valamint a határterületi mélység átfogásának a helyzete.

A korábbi határőrkerületek hatósági jogkörökkel is felruházott igazgatóságokká váltak, melyek struktúrája megfelel a rendészeti és katonai vezetéssel szembeni igényeknek, a hatósági fórumrendszer működtetésének.

A határőrizeti rendszer a szervezetszerű erőkre-eszközökre épül, amelyet az együttműködő szervek és a lakosság segítő tevékenysége egészít ki. Az ellenőrző-szűrő rendszer személyi, tárgyi elemei a határterület teljes mélységében működnek és valószínű mozgási irányokra és időkre összpontosítva fejtik ki összehangolt tevékenységüket.

A határőrizet első lépcsőjében a határőrizeti és határforgalmi kirendeltségek feltartóztatják az illegális migrációt, felfedik, illetve megakadályozzák az államhatárhoz kapcsolódó jogellenes cselekményeket. A határforgalom ellenőrzése automatizált határforgalom ellenőrzési rendszerrel történik, ami biztosítja a vízumellenőrzést, a határfigyelőztetést, a beutazási és tartózkodási tilalom hatálya alatt állók és a körözött személyek, tárgyak felfedését.

A határavadász századok, mint mobil erők a mélységi csomópontok átfogásával biztosítják az első lépcsőn átjutott illegális migránsok elfogását, illetve szükség szerint megerősítik a kirendeltségeket. A hatáskörbe tartozó bűncselekmények operatív felderítését a bűnügyi-felderítő szervek végzik a határterületen és az ország mélységében, valamint információt szolgáltatnak a többi végrehajtó szervnek. A közösségi szállások az idegenrendészeti szabályoknak megfelelően illeszkednek a határőrizeti rendszerbe.

Az elmúlt időszakban jelentősen fejlődött a Határőrség felkészültsége, reagálóképessége, mobilitása, megerősödött technikai felszereltsége. A terepjáró gépkocsipark teljesen kicserélődött, az új járőrhajók rendszerbe állítása megkezdődött. Folyamatban van a modern hőérzékelő, éjjellátó és mozgásérzékelő eszközök beszerzése is.

A határforgalom ellenőrző szervek szerepe

Az 1989-ig a totalitásra törekvő határforgalom ellenőrzés legfőbb, mondhatni kizárólagos követelménye a biztonság volt. Ennek a megvalósítása az évi százmillió fős állandósult személyforgalommal, az európai normákkal, a formálódó jogállamisággal látványosan szembekerült, így elkerülhetlenné vált az ellenőrzési rendszer felülvizsgálata.

A hazai elvárásokat és a külföldi tapasztalatokat figyelembe véve kidolgozásra került egy új, az átléptetés irányára, az okmány kategóriára, az ellenőrzés mélységére vonatkozó szelektív és differenciált ellenőrzési rendszer. Az ellenőrzéssel szemben követelményként jelentkezett a törvényesség, a tömegkiszolgáló jelleg és a szükséges

biztonság garantálása, amely a gyorsaságot, a kultúrált, szakszerű hatósági fellépést is ötvözi.

A határforgalom ellenőrzés új rendszerének kialakítása során figyelembe kellett venni az illegális migrációval, az embercsempész tevékenységgel szembeni hatékony fellépés igényét is.

1995. májusában a III. Nemzetközi Határrendészeti Konferencián résztvevő 24 állam küldöttsége elfogadta a határforgalom ellenőrzés nemzetközi Chartáját, mely leszögezi: „Az illegális migráció és az embercsempészet elleni küzdelem, a határrendészeti szervek egyik legfontosabb feladata.” A Charta megfogalmazza az elérendő célt is: „Európában is érvényesüljön a határok átjárhatósága anélkül, hogy a nemzetek biztonsága veszélyeztetve lenne.” A szelektív és differenciált határforgalom ellenőrzési rendszer megadja a jogsértő cselekmények, köztük az embercsempész tevékenység elleni hatékony fellépés esélyét és egyéb kívánalmaknak pl. indokolatlan utasvárosztatás elkerülése is eleget tesz. A határforgalom ellenőrzés napi gyakorlatában az embercsempész tevékenység elleni harc során a kialakult határforgalmi-operatív helyzetnek megfelelően formálják az államhatáron átlépő személyek, járművek, szállítmányok ellenőrzésének idejét, helyét, mélységét.

Szelektálnak az utaskategóriák körében és differenciálnak az átlépés irányának megfelelően az ellenőrzés terjedelmében, mélységében. A nemzetközi illegális migrációval, szervezett embercsempész tevékenységgel szembeni sikeres fellépés egyik kulcskérdése a határforgalom ellenőrzésében részt vevő állomány szakmai ismeretének folyamatos bővítése, aktualizálása, magas színvonalú fenntartása, a rendelkezésre álló technikai eszközök minősége, mennyisége, az alkalmazásuk rendje, módszerei.

A korszerű határregisztrációs rendszer kiépítése mellett megkezdődött az okmányhamisítás felfedését, a rejtkehelyen megbújt személyek felderítését támogató új berendezések, eszközök beszerzése és rendszerbe állítása.

A felderítő szervek tevékenysége

A Határőrség nyomozó hatóságai az 1997. november 1-jén hatályba lépett, a határőrizetről és a Határőrségről szóló 1997. évi XXXII. törvény rendelkezései és a büntető eljárásról szóló 1973. évi I. törvény 16.§ (4) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján végzik bűnüldözési tevékenységüket.

A nyomozó hatósági jogkörük kiterjed a Btk. 218.§ embercsempészes bűncselekmény nyomozására, felderítésére is. Az 1999. szeptember 1-jén hatályba lépett, a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény felhatalmazta a Határőrséget titkos információgyűjtő tevékenységének elvégzéséhez minden törvényes titkosszolgálati eszköz és módszer (bírói engedélyhez kötött titkosszolgálati eszközök, fedett nyomozó, fedővállalkozás) igénybevételére.

A szervezett bűnözés elleni harc büntetőjogi megítélésének szigorodását jelzi az 1999. március 1-jétől hatályos büntető törvénykönyvi módosítás, amely jelentősen megváltoztatta az embercsempészes tényállását és bevezette a bűnszervezet tagjaként, vagy megbízásából történő elkövetés minősített esetét.

Ezzel párhuzamosan a büntetési tétel is jelentősen megnövekedett különösen a szervezett elkövetés vonatkozásában, azonban e büntetőjogi szabályozás még nem felel meg az Európai Unió ajánlásoknak, ezért szükséges annak pónalizálása.

Az embercsempészség büntetőjogi megítélésének szigorítása, a nyomozati és titkosszolgálati eszközök körének szélesítése, a bevezetett szervezési és adminisztratív intézkedések minőségében befolyásolták a felderítés hatékonyságát. A törvény adta lehetőségek kihasználásával, a bűnügyi-felderítő szervek átszervezésével, a hatáskörök koncentrálásával javult a bűnüldöző munka eredményessége.

Az elmúlt évben a Határőrség nyomozó szervei több mint 2100 nyomozást rendeltek el. A nyomozások közül 1255 vádemelési javaslattal zárult. A nyomozások eredményességi mutatója 77 %-os, az ismeretlen tetteses felderítési mutató 64 %-os volt. 498 embercsempéssel és 70 határsértő-segítővel szemben indult büntetőeljárás.

Az együttműködés helyzete

Az embercsempészek szolgáltatásait igénybe vevő migránsok a világ minden tájáról érkeznek, így a probléma kezelése globális méretű. Az embercsempészség elleni fellépés, az együttműködés szempontjából elsősorban a nemzetközi feladatok összehangolása lehet a siker záloga. A különböző történelmi, vallási és politikai háttér, valamint a földrajzi elhelyezkedés miatt nehéz a világ valamennyi térségével együttműködni. Az 1990-es évek elejétől az érintett államok sorra kötötték a különböző kormányközi megállapodásokat. Az ilyen egyezmények létrejöttét továbbra is szorgalmazni kell, mivel ez szolgálja az Európához való tényleges csatlakozás ügyét és megteremti az egységes, összehangolt fellépés alapjait. Jellemzően azon államok határőrizeti szerveivel kiváló a kapcsolat, amelyek az illegális migráció elsődleges célországai, illetve tranzitállomásai.

Szomorú tény, hogy néhány állammal – elsősorban az illegális migráció kibocsátó országaival – nem felhőtlen a kapcsolat.

Az együttműködés helyzetét vizsgálva ki kell térni a hazai fegyveres testületekkel és rendvédelmi szervekkel való kapcsolatra is. A Rendőrséggel és a Vám- és Pénzügyőrséggel az együttműködés célszerű formái, módszerei és kapcsolatrendszere kialakult, többségük bevált és jól működik.

Tényleges előrelépés volt a szervezett bűnözés, így az embercsempészség elleni tevékenység folyamatában a 2000 februárja óta működő Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (NEBEK) magyar irodájának létrehozása. Ezzel immár több mint egy éve az Interpol adatbázisa a rendvédelmi szervek rendelkezésére áll. A fenti szervezet jogszabályi alapját az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló 1999. évi LIV. törvény biztosítja, mely előrevetíti a Magyarországgal 1998-ban, az előcsatlakozási megállapodásban vállalt Európával megvalósuló intézményes együttműködés kialakítását.